

NOWE WPISY NA KRAJOWEJ LIŚCIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ KRAJOWYM REJESTRZE DOBRYCH PRAKTYK W OCHRONIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Posted on 1 lipca 2026



Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego wzbogaciła się o 2 kolejne elementy. Są to: Pszczelarstwo na Śląsku Opolskim oraz Tradycja wykonywania światów i ozdób z opłatka na Lubelszczyźnie. Natomiast do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego trafiły 4 nowe pozycje: Barbórka Górników Cementowni ODRA w Opolu, Międzywojewódzki konkurs Sztuka ludowa Pałuk w twórczości dzieci, młodzieży i ich opiekunów w Wągrowcu, Misterium Męki Pańskiej w Policach-Jasienicy oraz Pielęgnowanie tradycji tatarskich w Studziance.

Obecnie Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego liczy 129 wpisów, w tym dwa najnowsze, które przedstawiamy poniżej.

Pszczelarstwo na Śląsku Opolskim

Pszczelarstwo na Śląsku Opolskim jest tradycją łączącą wiedzę o przyrodzie, doświadczenie pokoleń i lokalną tożsamość. Stanowi ważny element dziedzictwa kulturowego regionu, przekazywany poprzez codzienną praktykę, działalność społeczną i edukacyjną. Jego początki sięgają dawnych form bartnictwa rozwijającego się w lasach Przesieki Śląskiej, gdzie miód i wosk były cenionymi produktami. Z czasem bartnictwo zostało zastąpione przez rozwój przydomowych pasiek i nowoczesnych metod hodowli pszczół.

Szczególne miejsce w historii opolskiego pszczelarstwa zajmuje ks. Jan Dzierżon (1811–1906), pochodzący z Łowkowic koło Kluczborka, uznawany za jednego z twórców nowoczesnego pszczelarstwa. Jego badania nad życiem pszczół oraz udoskonalenia konstrukcji uli przyczyniły się do rozwoju pszczelarstwa w Europie. Współcześnie wiedza pszczelarska przekazywana jest poprzez praktykę, szkolenia, warsztaty oraz bezpośredni kontakt doświadczonych pszczelarzy z kolejnymi pokoleniami.

Tradycja pszczelarska obejmuje nie tylko prowadzenie pasiek i pozyskiwanie produktów pszczelich, ale także bogatą kulturę związaną z roślinami miododajnymi, kulinariami, wykorzystaniem wosku oraz lokalnymi zwyczajami. Ważną rolę odgrywają wspólnotowe

wydarzenia, takie jak święta miodu, kiermasze, spotkania edukacyjne i uroczystości związane z patronem pszczelarzy.



fot. arch. Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy im. ks. dr. J. Dzierżona



fot. arch. Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy im. ks. dr. J. Dzierżona



fot. arch. Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy im. ks. dr. J. Dzierżona



fot. arch. Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy im. ks. dr. J. Dzierżona



fot. arch. Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy im. ks. dr. J. Dzierżona

Tradycja wykonywania świątów i ozdób z opłatka na Lubelszczyźnie

Świąty i ozdoby z opłatka to jedna z najbardziej charakterystycznych form bożonarodzeniowej plastyki obrzędowej, szczególnie związanej z tradycją Lubelszczyzny. Choć najstarsze wzmianki o nich pochodzą z XIX wieku, zwyczaj ten prawdopodobnie jest starszy. Ze względu na nietrwałość materiału trudno dokładnie określić jego początki, jednak umiejętność wykonywania opłatkowych ozdób przetrwała dzięki przekazowi rodzinnemu i działalności twórców ludowych.

Podstawowym materiałem jest opłatek, symbolizujący chleb, zgodę, pomyślność i błogosławieństwo. Wykonuje się z niego zarówno proste ozdoby choinkowe, jak i misterne konstrukcje zwane świątami, których forma nawiązuje do symboliki całości stworzenia i Chrystusa jako Pana świata. Najczęściej mają one kształt kulisty, ale powstają również bardziej złożone bryły geometryczne oraz gwiazdy, szopki, kapliczki, kwiaty i inne dekoracje. Ich wykonanie wymaga precyzji, cierpliwości i dużej wprawy w pracy z delikatnym materiałem.

Dawniej tworzenie świątów było częścią rodzinnych przygotowań do Bożego Narodzenia i okazją do przekazywania wiedzy oraz zwyczajów kolejnym pokoleniom. Choć w XX wieku tradycja niemal zniknęła, na Lubelszczyźnie odrodziła się dzięki twórcom ludowym,

warsztatom i działaniom edukacyjnym. Współczesne ozdoby z opłatka zachowują dawną symbolikę, a jednocześnie stają się świadectwem lokalnego rękodziela i żywego dziedzictwa kulturowego.



autor: Bożena Sosnowska



autor: Małgorzata Bandosz



autor: Ilona Sawicka



autor: Michał Kowalik



autor: Michał Kowalik

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego zobowiązuje Państwa-Strony do prowadzenia inwentaryzacji tradycji obecnych na ich terytorium. Wpisy na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego pozwalają na dokumentowanie różnorodnych praktyk kulturowych oraz promują ich ochronę i kontynuację. Za prowadzenie listy odpowiada Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Wszystkie społeczności, grupy i osoby praktykujące tradycje niematerialnego dziedzictwa mogą zgłaszać swoje propozycje do wpisu.

Obecnie Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego liczy 18 pozycji, w tym 4 najnowsze, przedstawione poniżej.

Barbórka Górników Cementowni ODRA w Opolu

Barbórka Górników Cementowni ODRA w Opolu jest ważną tradycją środowiska związanego z tzw. „białym górnictwem”, czyli wydobywaniem i przetwarzaniem surowców wapiennych, nazywanych „opolskim białym złotem”. Choć zakład należy do przemysłu cementowego, jego pracownicy pielęgnują kulturę górniczą opartą na etosie pracy, solidarności, szacunku dla zawodu oraz pamięci o patronce górników – św. Barbarze. Tradycja ta ma szczególne znaczenie ze względu na wieloletnią historię Cementowni ODRA, będącej ważnym elementem dziedzictwa przemysłowego Opolszczyzny.

Centralnym elementem obchodów są uroczystości z udziałem pocztu sztandarowego, hymnu górniczego, ceremoniału oraz symboli, takich jak mundury i szpady górnicze. W ich trakcie podsumowuje się działalność zakładu, wręcza wyróżnienia i honoruje zasłużonych pracowników. Ważną częścią święta jest również msza święta w intencji pracowników i ich rodzin oraz Karczma Piwna – tradycyjna biesiada integrująca społeczność zawodową poprzez wspólne śpiewy, toasty i pielęgnowanie górniczych zwyczajów.

Podtrzymywanie Barbórki nie ogranicza się jedynie do corocznych uroczystości. Obejmuje także dokumentowanie tradycji, gromadzenie materiałów historycznych, popularyzowanie wiedzy o „białym górnictwie” oraz przekazywanie młodszemu pokoleniu wartości związanych z ceremoniałem i etosem pracy.



fot. Damian Machyna/Cementownia ODRA S.A.



fot. Damian Machyna/Cementownia ODRA S.A.



fot. Damian Machyna/Cementownia ODRA S.A.



fot. Damian Machyna/Cementownia ODRA S.A.

Międzywojewódzki konkurs Sztuka ludowa Pałuk w twórczości dzieci, młodzieży i ich opiekunów w Wągrowcu

Międzywojewódzki konkurs „Sztuka ludowa Pałuk w twórczości dzieci, młodzieży i ich opiekunów”, organizowany przez Muzeum Regionalne w Wągrowcu, od ponad trzydziestu lat chroni i popularyzuje dziedzictwo kulturowe Pałuk. Zainicjowany w 1989 roku przez Zofię Zawol i Gabrielę Bartkowiak, początkowo obejmował lokalne szkoły, a z czasem rozszerzył się na cały region Pałuk, łącząc szkoły, instytucje kultury, twórców ludowych i mieszkańców.

Istotą konkursu jest międzypokoleniowy przekaz tradycji w relacji „mistrz-uczeń”. Dzieci, młodzież, nauczyciele i opiekunowie prezentują prace inspirowane lokalnym dziedzictwem, m.in. haftem pałuckim, zdobnictwem wnętrza, rzeźbą, wyrobami słomianymi i sztuką użytkową. Ważnym elementem wydarzenia jest także kategoria współczesnych inspiracji sztuką pałucką, która pozwala wykorzystywać tradycyjne wzory w nowych formach i przestrzeni publicznej.

Konkurs pełni nie tylko funkcję artystyczną, ale również edukacyjną i społeczną. Wiele jego dawnych uczestników zostało twórcami ludowymi, instruktorami i opiekunami przekazującymi wiedzę kolejnym pokoleniom.



fot. arch. Muzeum Regionalnego w Wągrowcu



fot. arch. Muzeum Regionalnego w Wągrowcu



fot. arch. Muzeum Regionalnego w Wągrowcu



fot. arch. Muzeum Regionalnego w Wągrowcu



fot. arch. Muzeum Regionalnego w Wągrowcu

Misterium Męki Pańskiej w Policach-Jasienicy

Misterium Męki Pańskiej w Jasienicy jest współczesną kontynuacją wielowiekowej tradycji przedstawień pasyjnych związanych z dawnym klasztorem wiktorynów w Jasienicy, której początki sięgają XV wieku. Szczególne znaczenie dla tego dziedzictwa miała działalność Johanna Rebercha, który w 1476 roku spisał średniowieczny utwór pasyjny „Bordesholmer Marienklage” („Lament Maryjny z Bordesholm”), wystawiany w miejscowym klasztorze. Po reformacji i likwidacji klasztoru tradycja ta zanikła, by odrodzić się w XXI wieku dzięki zaangażowaniu lokalnej społeczności.

Od 2013 roku, z przerwą w czasie pandemii, w przestrzeni dawnego zespołu poklasztornego organizowane jest coroczne plenerowe Misterium Męki Pańskiej. W widowisku uczestniczą mieszkańcy Jasienicy i okolic, którzy wcielają się w postacie biblijne i wspólnie odtwarzają wydarzenia związane z męką, śmiercią i zmartwychwstaniem Jezusa Chrystusa. Przygotowanie przedstawienia angażuje ponad 100 osób z różnych pokoleń, wzmacniając więzi społeczne oraz przekazując tradycje pasyjne kolejnym generacjom.

Misterium ma szczególne znaczenie na Pomorzu Zachodnim, gdzie po II wojnie światowej wiele dawnych tradycji zostało przerwanych. Wraz z koncertem „Jasienickie zamyślenia pasyjne” stanowi ważny element lokalnego dziedzictwa i budowania tożsamości mieszkańców.



fot. Andrzej Joniak



fot. Andrzej Joniak



fot. Andrzej Joniak



fot. Andrzej Joniak

Pielęgnowanie tradycji tatarskich w Studziance

Pielęgnowanie tradycji tatarskich w Studziance to społeczna inicjatywa prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Miejscowości Studzianka we współpracy z mieszkańcami, potomkami polskich Tatarów oraz badaczami historii regionu. Jej celem jest ochrona, dokumentowanie i popularyzacja dziedzictwa związanego z obecnością Tatarów w miejscowości od końca XVII wieku oraz zachowanie pamięci o ich historii dla kolejnych pokoleń.

Dzieje Studzianki są związane z osadnictwem tatarskim zapoczątkowanym po 1679 roku. Przez wiele pokoleń miejscowość była ważnym ośrodkiem życia tej społeczności, z własnym meczetem i mizarem – cmentarzem muzułmańskim. Świadectwem jej obecności pozostają dziś zachowane miejsca pamięci, rodzinne przekazy, dokumenty i fotografie. Współczesne działania rozpoczęły się od troski o historyczny cmentarz, a następnie objęły badania, gromadzenie wspomnień, poszukiwanie archiwaliów oraz współpracę z potomkami tatarskich rodzin.

Ważnym elementem ochrony dziedzictwa są działania edukacyjne i popularyzatorskie: spacer historyczny, spotkania z kulturą tatarską, warsztaty, lekcje historii, turnieje łucznicze oraz wydarzenia sportowe związane z miejscami dawnego osadnictwa.

Prowadzona jest także dokumentacja historii Studzianki poprzez publikacje, wystawy, materiały edukacyjne i kwartalnik „Echo Studzianki”.



fot. arch. Stowarzyszenia Rozwoju Miejscowości Studzianka



fot. arch. Stowarzyszenia Rozwoju Miejscowości Studzianka



fot. arch. Stowarzyszenia Rozwoju Miejscowości Studzianka



fot. arch. Stowarzyszenia Rozwoju Miejscowości Studzianka

Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Krajowy rejestr dobrych praktyk to platforma wymiany doświadczeń oraz inspiracji dla instytucji, organizacji, stowarzyszeń, grup czy wspólnot oraz wszystkich zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Więcej o niematerialnym: <https://niematerialne.nid.pl>